

Filozoficko-etické aspekty dôstojnosti osoby dieťaťa v kontexte ľudských práv v treťom tisícročí

René Balák

Úvod

Paradoxom súčasnej postmodernej epochy búrlivého mnohodoménového rozvoja a dominancie absolutizovaného ľudského rozumu je, že človek má dokonale vykreovanú a ničím neohraničenú vedu, ale veľmi málo skutočnej múdrosti, ktorá by umožnila človekovi rešpektovať dôstojnosť ľudskej osoby dieťaťa. Dnešný postmoderný človek tretieho tisícročia má oslňujúcu a neosobnú technológiu, ale veľmi málo osobnej duchovnej energie, ktorá umožňuje človekovi udržať si správny vzťah zodpovedného postoja k dieťaťu. Súčasný človek má vybudovaný zotročujúci priemysel ale veľmi málo ľudskej citlivosti, ktorá by vyjadrovala úctu človeka k dieťaťu, ktoré potrebuje duchovný a mravne bezpečný priestor pre svoj integrálny rast. Človek tretieho tisícročia má veľa demokracie a tolerancie, ale veľmi málo morálnosti, ktorá by rešpektovala nedotknuteľnosť dôstojnosti osoby dieťaťa a viedla človeka k zodpovednému postojú úcty voči tomuto dieťaťu v kontexte jeho neodňateľných práv.

Tento stav je výsledkom dlhotrvajúceho procesu, ktorý je možné reflektovať najmenej dvesto rokov. V určitom historickom okamihu sa človek v mene náboženskej slobody a eliminácie údajného škodlivého vplyvu náboženstva rozhodol vylúčiť zo škôl náboženskú formáciu a Bibliu, obsahom ktorej je etický kódex a fundament európskej civilizácie. V určitom momente skupina odborníkov začala tvrdiť, že nie je žiaduce trestanie detí (zo strany učiteľov i rodičov) ak ich správanie nie je v súlade s etickými normami, lebo by sa tým mohla zraniť ich mladá osobnosť a tak narušiť ich psycho-emocionálny vývoj. A predsa je zrejmy rozdiel medzi výchovou, ktorej súčasťou je i trest, a fyzickým násilím či týraním.

V istom momente skupina právnikov, vychádzajúca z bludnej filozofickej koncepcie, navrhla aby naše dcéry a mladé ženy šli na potrat ak sa preň slobodne rozhodnú a keď ho chcú, na základe fiktívneho práva rozhodovať o živote inej ľudskej osoby. Pod vplyvom koncepcie absolutizujúcej ľudskú slobodu dieťaťa a mládeže, sa spoločnosť rozhodla pre ochranu a zachovanie ich zdravia formou rozdávania antikoncepčných prostriedkov mládeži, s cieľom zabezpečiť jej dostatok zábavy, a to všetko bez vedomia rodičov.

V rámci slobody prejavu sa človek rozhodol pre publikovanie pornografických a erotických tlačovín i filmov, pričom ich nazval umením, oceňujúcim krásu ľudského tela. V tomto ocenení išiel človek kontinuálne ďalej a dospel v rámci uplatňovania slobody prejavu a rešpektovania záujmov zábavného priemyslu až k publikovaniu detskej a medzidruhovej pornografie. V rámci rešpektovania slobodného vývoja a záujmov zábavného priemyslu sa človek rozhodol pre propagáciu hudobnej a filmovej produkcie, vyzývajúcej k násiliu, rúhaniu, neviazanému sexu, drogám, vraždám i satanským myšlienkam, s tým, že sa jedná len o zábavu, ktorú nikto nemôže predsa brať vážne.

V konkrétnych momentoch tejto humanizmom a demokratizmom presiaknutej epochy konkrétni ľudia navrhujú riešiť ochranu pred šírením vírusu AIDS rozdávaním kondómov a sterilných injekčných striekačiek tým, ktorí sú v zajatí utilitaristického a hedonistického chápania vlastného života, pričom jadro a príčina problému je úplne v inej dimenzii života ľudskej osoby.

Následne sa dnešný človek, vyznávajúci humanistické ideály pýta prečo deti a mládež nemajú svedomie, prečo nie sú schopné rozlišovať medzi dobrom a zlom, prečo nemajú záujem žiť, prečo nie sú schopné pravdivej lásky, prečo sú schopné vraždiť starých, dospelých, cudzincov, učiteľov, spolužiakov i seba?

Zdá sa, že v danej situácii miernosť voči týmto negatívnym javom je zločinom proti ľudskosti a ľahostajnosť k prítomnému *status quo* hriechom proti samotnej civilizácii. Možno vyjadriť nádej, že človek tretieho tisícročia bude môcť pochopiť cenu ľudského života za predpokladu, že si pravdivo odpovie na otázku, kto predáva dušu týchto detí a mládeže za ilúziu pravdy a kto namiesto pravdy dáva deťom otupujúcu lož a ilúziu? Včerajšok je pre človeka históriou, z ktorej sa môže poučiť, zajtrajšok je mystériom nádejného očakávania, a dnešok – ten je darom, ktorý je vhodné využiť pre lepšiu perspektívu tých, ktorí sú budúcnosťou národa i európskej civilizácie.

1. Pojem ľudskej osoby dieťaťa

Vo permanentnom úsilí človeka pri hľadaní pravdivej odpovede na otázky spojené s situáciou dieťaťa ako osobou, ktorá má byť centrom záujmu, je nevyhnutné prezentovať základnú koncepciu človeka v kontexte pravdy, „ktorú je človek povolaný hľadať s úprimným srdcom“¹.

Človek ako jediný tvor na tejto planéte si je schopný uvedomiť vlastnú existenciu. Avšak pri skúmaní svojho vlastného pôvodu, zmyslu a cieľa života si človek nie je schopný dať finálnu a vyčerpávajúcu odpoveď. A predsa sa jedná o človeka, ktorý je povolaný hľadať pravdu, poznanú pravdu prijať a podľa nej potom usporiadať svoj život.

V súvislosti s problematikou postavenia či ohrozenia dieťaťa v spoločnosti je potrebné zdôrazniť, že osoba človeka, teda i dieťaťa, je vrcholným javom a ľudským bytím. Termín osoba sa používa, aby sa naznačilo, že v duchu integrálnej koncepcie človek nedovoľuje seba samého redukovať iba do toho, čo obsahuje termín „jedinec druhu“, ale má v sebe čosi viac, akúsi špeciálnu plnosť a dokonalosť bytia, pre zvýraznenie ktorého je potrebné použiť termín „osoba“². Používajúc termín alebo výraz „osoba“, sa predstavuje všetkým ľuďom ešte viac nevysloviteľné tajomstvo, než obyčajne užívaný termín „individuum“³. Osoba je veľmi bohatou skutočnosťou podrobenou zo strany vedeckých disciplín výskumu⁴, ktorý smeruje k úprimnému hľadaniu objektívnej pravdy. Osoba je tým, čo je najdokonalejšie v prírode, je rozumným individuom, bytím slobodným a dynamickým, samostatným a odlišným od všetkých iných bytí.

V filozoficko-etickom kontexte je osoba dieťaťa samostatným podmetom mravného konania a existencie, ktorý je charakteristický svojou rozumnosťou a slobodou. V filozoficko-etickom chápaní prislúcha dieťaťu titul osoby so všetkými právami viazanými na dôstojnosť ľudskej osoby. Jednoduché odlišenie osoby stojace na špeciálnosti a osobnosti človeka nedoceňuje úplne podmetovosť a samorealizáciu osoby človeka⁵, teda i dieťaťa. Týmto sa prezentuje podstata personalistického nazerania na osobu dieťaťa, ktoré od svojho počiatku existencie je automaticky osobou, a nie z dôvodu, že by to bolo závislé od nejakej

¹ Por. Ján Pavol II. Encyklika *Veritatis splendor* 62.

² Por. K. Wojtyła. *Miłość i odpowiedzialność*. Lublin 1986 s. 24 – 26.

³ Por. K. Wojtyła. *Osoba i czyn w aspekcie świadomości*. In: *Pastori et magistro*. Lublin 1966 s. 304.

⁴ Osoba podľa Tomáša Aquinského je tým, čo je najdokonalejšie v prírode, je rozumným individuom, bytím slobodným, samostatným a odlišným od iných bytí. Osoba je samostatným podmetom konania a existencie, charakteristickým svojou rozumnosťou a slobodou. V štúdiách o človeku sa u Tomáša objavuje koncepcia hylemorfizmu, predstavujúca zloženie z matérie a formy. Pomocou nej Tomáš analyzuje tzv. *compositum humanum* avšak tu rozpracováva problematiku ľudskej duše – *anima rationalis*. Z nasledujúcej časti bude zrejmé, že tento koncept je pre K. Wojtylu nedostačujúci.

⁵ Nasmerovanie na individualizmus, kde ľudská osoba stála na odlišnosti, akejsi špeciálnosti a osobnosti ako i nedocenenie podmetu a samorealizácie, sa javilo nedostačujúce pre K. Wojtylu. Na základe stredovekej formulácie o človeku „*Quis est?*“ – „Kým je?“ (osoba, osobná substancia), čo označuje znamená neopakovateľnosť, nekomunikovateľnosť, alebo „*Quo est?*“ – „Čím je?“ (rozumná a slobodná prirodzenosť), Wojtyła prichádza k chápaniu osoby ako „osobného suppositum“ – človek, individuum. *Sub – ponere* ako čosi čo je položené *pod*. Tak vlastne „*pod*“ všetkým konaním, alebo „*pod*“ všetkým, čo sa v ňom deje je človek. „*Suppositum*“ poukazuje na samo bytie podmetom. Ten podmet je v základoch každej dynamickej štruktúry, každého mravného konania a diania alebo podmetovosti. Por. K. Wojtyła. *Osoba: podmiot i wspólnota*. In: *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Lublin 1994 s. 375-391.

vonkajšej moci. Toto nazeranie označuje predovšetkým morálne zdokonaľovanie individuálnej ľudskej osoby dieťaťa i zdokonaľovanie života v spoločnosti takým spôsobom, aby čoraz lepšie a plnšie zodpovedalo človekovi vo všetkých dimenziách jeho života.

Celá realita zostáva nakoniec pod znakom osoby, čo je výzvou pre subjekty v spoločnosti aby zohľadňovali prirodzené potreby dieťaťa na jeho integrálny rozvoj. Osoba človeka a teda i dieťaťa je korunovaním reality a najvyšším stupňom interpretácie, čiže v stvorenom svete je najvyššiu dokonalosť určuje osoba človeka, ktorá je *perfectissimum ens*.

2. Dôstojnosť ľudskej osoby dieťaťa

Človek je podobný transcendentnému bytiu nie iba z dôvodu svojej duchovnej prirodzenosti, existujúc ako osoba, ale aj z dôvodu skutočného a pravdivého uschopenia k spoločenstvu z inými osobami. Osoba je istou reláciou, obsahuje všetko, čo je pre človeka fundamentálne a podstatné, a teda aj naznačené smery mravného konania v živote, čiže povolanie človeka. Z toho vyplýva, že „nijaký ľudský zákon nie je schopný tak dobre zaistiť osobnú dôstojnosť a slobodu osoby dieťaťa ako *lex naturalis*, ktorý je vpísaný do ľudskej prirodzenosti.

Povolanie osoby dieťaťa nespočíva iba na bytí vo svete, alebo na bytí v sebe, ale na bytí v odovzdaní sa, bytí vo vzťahu ku „Komusi“, kto je nad svetom, kto reprezentuje sebou samým plné Osobné Bytie, čím sa realizuje transcendentný fundament povolania. Nerešpektovanie tejto skutočnosti znamená, že celý život človeka stráca zmysel⁶. Transcendencia je v prípade ľudskej osoby faktom a zároveň úlohou v etickej i špecificky formačnej rovine. Dôstojnosť osoby dieťaťa vychádza z hraníc, aké mu naznačujú materiálne skutočnosti, z hraníc priestoru a času, z hraníc náhody a zmeny. Teda osoba dieťaťa vo svojej podstatnej štruktúre zahŕňa i duchovnú dimenziu, pričom duchovná i materiálna dimenzia v nej utvárajú osobnú syntézu⁷, ktorá je východiskom pre vzťahy osoby dieťaťa nadviazané v spoločnosti.

Dôstojnosť osoby dieťaťa stojí na transcendentnom obraze, ktorý naznačuje existenciu človeka ako autonómnej osoby, lebo každý zrelý ľudský jedinec je pánom seba samého a vedome rozhoduje osebe v perspektíve zohľadnenia dynamiky tohto procesu. Dôstojnosť osoby dieťaťa je určená duchovno-telesnou jednotou - človek je dušou a telom zároveň. Osoba dieťaťa v perspektíve jej ľudskej dôstojnosti je obdarovaná schopnosťou realizácie svojej individuálnej bytosti cez možnosť postupného spoznávania a rôzneho výberu rozličných druhov dobra a hodnôt. Týmto (zodpovedným) výberom sa potvrdzuje jedinečnosť ľudskej osoby dieťaťa v perspektíve integrálneho rozvoja, pretože človek je jediný, kto hľadá posledný zmysel svojej existencie a sveta. K tomuto hľadaniu bol človek obdarovaný schopnosťou slobodne sa rozhodovať, čiže je podmetom svojich skutkov – je slobodným bytím a vlastne dieťa má právo aby bolo vedené k zodpovednému konaniu skrze využívanie neodňateľných ľudských práv spojených s etickou povinnosťou.

V tejto súvislosti je nevyhnutné prezentovať filozoficko-etickú koncepciu slobody, ku ktorej má dieťa právo byť vedené. Táto sloboda v zodpovednosti, ku ktorej má byť dieťa vedené, je najušľachtilejším privilegiom ľudskej osoby, ktorá v každej slobodnej voľbe vyjadruje seba samu. Čiže slobodné mravné konanie ľudskej osoby je inšpirované svedomím človeka. Osobná sloboda človeka je takto schopnosťou zakotvenou vo vôli a svedomí človeka, pričom takto obdarovaný človek je povolaný k tomu, aby hľadal pravdu a slobodne prilipol k tomu, čo je dobré. Rozumnosť a sloboda sú jedným zo znakov dôstojnosti osoby človeka a prostredníctvom slobody sa človek vo vzťahu k pravde vyslovuje za alebo proti. Dôstojnosť osoby dieťaťa je trvalá – nestratiteľná – prináleží do podstaty ľudskej

⁶ Por. 1 Kor 15, 19.30.32.

⁷ Por. Pastoralná konštitúcia *Gaudium et spes* 14.

prírodnosti, pričom účinkom negatívnej reality sa táto dôstojnosť znehodnocuje, ale neničí. Sloboda zrelej ľudskej osoby sa stáva morálnou šancou pre človeka tretieho tisícročia, umožniť realizáciu slobody dieťaťa k objektívnemu dobru, pričom prekážkou môže byť len zle pochopená a zle využitá sloboda bez zodpovednosti.

Iba odpoveďou lásky na lásku človek realizuje seba a svoju osobu⁸ a teda i osobu dieťaťa. A zároveň sú všetci ľudia vzhľadom na svoju dôstojnosť, ako osoby obdarené rozumom a slobodnou vôľou, zo svojej ľudskej prirodzenosti pobádaní a morálne viazaní prostredníctvom mravného zákona hľadať pravdu⁹. Teda aj pravdu o človeku, ktorú sú povinní afirmovať a podľa nej usporiadať celý svoj život a vzťah k dieťaťu. Hľadať pravdu, ktorá ľudskej osobe umožní pochopiť darovanú slobodu, ako „slobodu k čomusi“ a nie ako „slobodu od niečoho“ a v tomto duchu umožniť dieťaťu kontinuálne napredovanie v pravde.

Osoba dieťaťa dosahuje dospelosť (zrelosť) ak dokáže rozpoznať pravdivé od falošného a utvoriť si úsudok o objektívnej realite vecí¹⁰, čo je v podstate autentickým cieľom formačnej aktivity človeka i spoločnosti. Dieťa ako osoba je povolané za pomoci iných postupne pretvárať seba a tým dozrievať v plnosť človečenstva cestou harmonického rozvíjania svojej dôstojnosti.

3. Osoba dieťaťa v perspektíve vzťahu

Kedže osoba dieťaťa nie je izolovaný jedinec a nikdy nejde len o samotného jedinca je potrebné brať do úvahy, že osoba je vždy akési pradiivo vzťahov¹¹, v ktorých môže spočívať dobro osoby človeka. Práve vo vzťahu k inému človekovi je osoba dieťaťa povolaná k životu v rozličných spoločenstvách počínajúc rodinou, čo je poukázaním na spoločenský charakter ľudskej prirodzenosti. Neustále premieňajúca sa ľudská spoločnosť nie iba prostredím, v ktorom dieťa žije, ale je chápaná ako plnosť účasti na dialógu.

Osoba dieťaťa existujúca v rôznych spoločenstvách, má aktívnu a obetavú prirodzenosť, čiže má potrebu dávania a obetovania seba (a teda lásky) - milovania- je to hlavný obsah ľudského života a rozhoduje o plnom osobnom rozvoji osoby dieťaťa.

Tento interpersonálny dialóg nemôže byť chápaný ako strata vlastnej podmetovosti ľudskej osoby, ale práve naopak ako realizácia neopakovateľnej a neredukovateľnej skutočnosti, ktorou je rozvíjajúca sa osoba dieťaťa. Možno konštatovať, že tento dialogický rozmer osoby dieťaťa je jej skutočným dobrom, ktoré je povolaná realizovať v spoločnosti cestou pravdy a slobody na čom sa podieľajú rozličné subjekty.

Je to konštitutívna fundamentálna otvorenosť osoby dieťaťa nielen na druhého človeka ale i na transcendentnú dimenziu. V tejto fundamentálnej otvorenosti sa prostredníctvom mravného konania realizujú vlastné a jedinečné dejiny duše konkrétneho dieťaťa, ktoré má byť v centre pozornosti celej ľudskej spoločnosti. Do osobnej histórie dieťaťa sa zapisuje všetko s čím sa stretáva, pričom ho realita vzťahu spoluutvára a tým prispieva alebo i prekáža harmonickému rozvoju. Práve skrze interpersonálne kontakty a komunikáciu ľudskej osoby sa realizujú prirodzené ľudské potreby osoby dieťaťa v jeho duchovnej i telesnej dimenzii.

4. Osoba dieťaťa v perspektíve ľudských práv

Napriek tomu, že ľudstvo deklarovalo uznanie prirodzenej rovnosti a dôstojnosti každej ľudskej osoby a vyjadrilo rešpekt v oblasti ľudských práv¹² je možné v súčasnosti reflektovať časté popretie týchto neodňateľných práv, ba dokonca právne zakotvenie beztretnosti konania, ktoré je popretím týchto práv. Divergencia medzi *lex naturalis*

⁸ Por. Pastoralná konštitúcia *Gaudium et spes* 24.

⁹ Por. Deklarácia o náboženskej slobode *Dignitatis humanae* 2.

¹⁰ Por. Ján Pavol II. Encyklika *Fides et ratio* 25.

¹¹ Por. H. Weber. *Všeobecná morálna teologie*. Praha 1998 s. 158.

¹² Por. United nations. *Universal Declaration of Human Rights*. 1 – 2.

a právnymi systémami vyspelých demokratických krajín je zrejmé, ako je aj očividná snaha relativizovať a podmieňovať niektoré základné ľudské práva uznaním zo strany právneho systému.

Na jednej strane sa ľudstvo stavia na ochranu prirodzeného prostredia, v ktorom sa rozvíja osoba dieťaťa¹³, a na druhej strane súčasne vytvára teoretické predpoklady k popretiu nedotknuteľnosti tohto prostredia, ktorým je rodina¹⁴. Vychádzajúc z medzinárodných dokumentov sa i v treťom tisícročí sa neustále zdôrazňuje právo na život¹⁵, ktoré sa však človekovi priznáva na základe demokratickej procedurálnej etiky, umožňujúcej odoprieť toto najfundamentálnejšie právo ľudskej osobe v určitých prípadoch.

Postoje, ktoré sa rozhodne zasadzujú za bezpodmienečné rešpektovanie práva dieťaťa na život od momentu počatia¹⁶ sú čoraz zriedkavejšie a je možný badateľný posun v definovaní tohto práva.¹⁷ Ak sa nazerá na problematiku dieťaťa v kontexte základných ľudských práv je nutné zdôrazniť, že ľudská osoba je nedotknuteľná od počiatku svojej existencie (počatie) až po prirodzenú smrť, pričom za dieťa sa pokladá ľudská osoba, ktorá ešte nedovršila vek 18 rokov.

Filozoficko-etická koncepcia, zohľadňujúca kresťanské princípy a personalistický aspekt problematiky vychádza z pravdy, že základom všetkých práv ľudskej osoby, teda i osoby dieťaťa, nemôže byť uznanie zo strany štátnej moci, ba dokonca žiadnej ľudskej moci, ale ľudská prirodzenosť, ktorá sama v sebe naznačuje dôstojnú vznešenosť každého človeka. Tým sa chce naznačiť, že ľudský život ako aj dôstojnosť osoby dieťaťa nie je možné cestou právneho pozitivizmu a relativizmu redukovať, lebo obe skutočnosti sú darom, o ktorý sa človek nezaslúžil ale ho nezaslúžene dostal¹⁸.

V novších dokumentoch sa kontinuálne garantuje prirodzené právo dieťaťa na život avšak už sa ponecháva voľnosť interpretácie pojmu, kto je dieťa¹⁹. V rámci zohľadnenia dynamického charakteru ľudskej osoby dieťaťa a rešpektovania prirodzeného harmonického rozvoja dieťaťa je nutné upozorniť, že dieťa má neodňateľné právo na rodičovskú výchovu, ktorá umožňuje harmonický integrálny rozvoj osoby dieťaťa vo všetkých dimenziách jeho existencie. S tým je spojené primárne právo i povinnosť rodičov vychovávať svoje deti v súlade so svojim morálnym a náboženským presvedčením v duchu tých kultúrnych a národných tradícií, ktoré napomáhajú pravdivé dobro dieťaťa²⁰, pričom na tejto úlohe proporcionálne participujú iné subjekty. Akýkoľvek subjekt, ktorý subsidiárne participuje na formácii dieťaťa musí rešpektovať vôľu rodičov²¹ a primárny charakter práva rodičov rozhodovať v akom duchu sa táto formácia bude realizovať.

V najnovších dokumentoch sa totiž zakotvili „práva“ dieťaťa, ktoré môžu byť veľmi široko interpretované a môžu zasahovať do primárneho práva rodičov vychovávať svoje deti²², s čím jednoznačne nemožno bez výhrad súhlasiť. Totiž dieťa vzhľadom na svoju

¹³ Por. United nations. *Universal Declaration of Human Rights*. 12, 16.3, 25

¹⁴ Por. United nations. *Universal Declaration of Human Rights*.16.1.

¹⁵ Por. United nations. *Universal Declaration of Human Rights*. 3; *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd*. Rím 1950, 2; *Ústava Slovenskej republiky* 15 odst.1.

¹⁶ Por. *Charta práv rodiny*. Rím 1983, 4. *Deklarácia práv počateho dieťaťa*, Bratislava 1999.

¹⁷ Tento posun je zrejмый ak urobí komparácia textu *Ženevskej deklarácie práv dieťaťa* z roku 1924, *Deklarácie práv dieťaťa*, ktorú prijala OSN v roku 1959 (New York) a *Convention of the Rights of the Child* (New York) z roku 1989. Dokument z roku 1959 je posledným, v ktorom sa hovorí o právnej ochrane dieťaťa pred narodením a po ňom.

¹⁸ Por. R. Balák. *Theological-moral justification for the respect of life in the context of tertio millennio*. In: *Journal of Health Management and Public Health*. No. 3 – 4, Vol 5, Scranton 2001 s. 7 – 14.

¹⁹ Por. *Convention of the Rights of the Child*. New York 1989, 6.

²⁰ Por. *Charta práv rodiny*. 5.

²¹ Por. Dekrét *Gravissimum educationis*. Roma 1965, 3 – 6.

²² Por. *Convention of the Rights of the Child*. 13 – 16.

fyzickú, psychoemocionálnu a duchovnú nezrelosť nemôže: objektívne posúdiť primeranosť prijímania informácií každého druhu, zodpovedne rozlišovať medzi uplatnením niektorých aspektov slobody a jej zneužitím v kontexte ohrozenia jeho morálneho vývoja.

S tým úzko súvisí právo dieťaťa na prirodzené prostredie, v ktorom sa môže harmonicky integrálne rozvíjať, a je zrejme že týmto prostredím je rodina, ktorej základom je manželstvo muža a ženy. Chce sa poukázať na prirodzenú potrebu trvalého charakteru manželstva a rodiny, ktorá je ohrozená právnym pozitivizmom a relativizmom, čím je ohrozený harmonický rozvoj ľudskej osoby dieťaťa. Jednou zo základných úloh štátu je právna ochrana manželstva a rodiny, ktorá je čoraz viac spochybňovaná nielen v právnej rovine formou uzákonenia možnosti rozpadu manželstva a tým aj rodiny ale i v mediálnej sfére. V prostriedkoch spoločenskej komunikácie sa čoraz viac prezentuje patologický obraz manželstva a rodiny s dôrazom na ich dočasný charakter, jednoznačne nepriaznivo vplýva na integrálny rozvoj dieťaťa.

Záver

Stojac na prahu tretieho tisícročia a uvedomujúc si dôležitosť rodiny pre rozvoj dieťaťa v kontexte rešpektovania jeho dôstojnosti a práv, je nutné poukázať na vzájomnú prepojenosť základných ľudských práv dieťaťa, manželov a rodiny, s dôrazom na primárny charakter rodiny a na primát ľudskej osoby vo vzťahu k spoločnosti. Súčasne nutné rešpektovať primárny charakter *lex naturalis* pred pozitívnym právnym predpisom, ak sa chce v budúcnosti zabezpečiť pravdivé dobro dieťaťa.

Je zrejme, že národ ktorý zabíja svoje deti nemá právo na existenciu a civilizácia, ktorá rafinovane ničí prirodzenú mravnosť i rodinu zanikne, lebo „rodina má právo na také usporiadanie spoločnosti, v ktorom sa umožní členom rodiny spoločný život neohrozujúci jej jednotu, stabilitu a zdravie“²³. A preda osoba dieťa je budúcnosťou človeka, rodiny, národa, spoločnosti, štátu, civilizácie a ľudstva v planetárnom rozmere.

In: CD ROM Dieťa v ohrození XI/Child At Risk XI ISBN 80-967423-5-3

²³ Por. *Charta práv rodiny*.10